

Eduskunnan perustuslakivaliokunta

Vammaispalvelulaki HE 191/2022 vp, StV:n mietintöluonnos 25.1.2023

Invalidiliitto ry haluaa kunnioittavasti tuoda perustuslakivaliokunnan tietoon näkemyksensä koskien otsikossa mainittua asiaa.

Sosiaali- ja terveystieteiden valiokunta ehdottaa mietintöluonnoksessaan (25.1.2023) vammaispalvelulakiin useita täysin uusia pykälämuotoiluja ja näihin liittyviä oikeuksien laajentumisia sekä oikeustilaaan vaikuttavia muutoksia. Valtaosa näistä muutosehdotuksista kohdistuu vammaispalvelulakia koskevaan esitykseen ja osa muihin hallituksen esitykseen liittyviin lakeihin. Muutosesityksiä ei ole tarkennettu yksityiskohtaisilla perusteluilla, eikä niistä ole tehty perusoikeusherkässä säätämiseksi tarvittavia vaikutusarviointeja esim. vammaisvaikutusten osalta.

Perustuslakivaliokunta on lausunnossaan (12.1.2023) todennut asian jatkovalmistelun osalta, että lakiehdotuksiin edellytetyt muutokset koskevat lakiehdotusten perusratkaisuja ja saattavat vaatia melko mittavaakin säädösvalmistelua. PeV kehotti StV:a harkitsemaan tarkasti, ovatko muutokset lakiehdotuksiin tältä osin valmisteltävissä eduskuntakäsittelyssä.

StV:n mietintöluonnos on siirretty PeV:n käsittelyyn siten kuin PeV on edellyttänyt. Mietintöluonnos on kuitenkin laajuudeltaan ja sisällöltään täysin erilainen kuin se aiempi kokonaisuus, josta PeV lausui ja koostuu valtaosin sellaisista muutoksista, joita PeV ei ollut edellyttänyt. Samanaikaisesti StV ei ole mietintöluonnoksessaan kuitenkaan käsitellyt kaikkia niitä kysymyksiä, joita PeV edellytti lausunnossaan käsiteltävän.

Subjektiiiset oikeudet

Invalidiliitto katsoo, että vähäisin osa muutoksista kohdistuu PeV:n lausunnossa esitettyihin säätämisyjärjestysmuutoksiin. StV on painottanut omat subjektiivisiin oikeuksiin painottuvat muutosesityksensä epäyhdenvertaisesti siten, että niiden vaikutukset osuvat pääosin muihin kuin liikunta- ja näkövammaisiin ihmisiin. Mietintöluonnoksessa on tehty korjauksia joihinkin pykäliin ja toteutettu PeV:n lausunnon osalta korjaukset ainoastaan sisällön, palvelun tarvittavan määrän ja toteutustavan arvioinnin kirjaamisesta. StV:n tekemissä muutoksissa ei näy PeV:n edellyttämällä tavalla riittävästi ja yksiselitteisesti palveluihin oikeutettujen piiri. Käsitteistö on edelleen osin vaikeaselkoista ja täsmentymätöntä, minkä korjaamista PeV edellytti. Perustelujen kirjaaminen näkyviin olisi erityisen tärkeää perusoikeusherkkien oikeuksien säätämisen yhteydessä.

Ikääntymisrajoituksen poisto

StV esittää ikääntymisrajoituksen poistettavaksi. Invalidiliitto katsoo, että esitystä ei voida pitää hyväksyttävänä ottaen huomioon erityislainsäädännön luonne. Invalidiliitto muistuttaa, että jo viime kaudella käsittelyssä olleessa vammaispalvelulakiesityksessä oli perusoikeudellisesti hyväksytty tämä nyt PeV:n esittämä näkemys, että palvelutarpeen arvioinnissa ja palveluiden toteuttamisessa painottuvat eri näkökohdat ja palveluita voidaan eriyttää iän mukaisesti, kunhan yhdenvertaisuus toteutuu. Iäkkäiden vammattomien ihmisten palvelut tulee järjestää muuten kuin vammaispalvelulain kautta, koska vammaispalvelulaki on erityislaki vammaisia ihmisiä varten, ei sosiaalihuoltolain kaltainen yleislaki.

Hengityslaitetta käyttävät henkilöt

PeV toteaa lausunnossaan, että hengityslaitetta käyttävien henkilöiden asema tukijärjestelmän muutoksissa tulee turvata ehdotettua paremmin. Invalidiliitto huomauttaa, että StV on kiristänyt hengityshalvauspotilaan määritelmää; ”29 a § Uusi pykälä. Hengityslaitteen varassa elävällä henkilöllä tarkoitetaan henkilöä, jonka elämän ylläpitäminen edellyttää henkitorviavanteen kautta toteutettavaa hengitystukihoitoa.” Invalidiliitto katsoo, että myös vaikeasti vammaiset, jotka joutuvat terveydellisistä syistä käyttämään non-invasiivista hengitystukihoitoa, kuten esim. lihassairaat, tarvitsevat laitteen käytön aikana jatkuvaluonteisesti ulkopuolisen henkilön läsnäoloa, apua ja valvontaa. Rajaus huonontaisi nykyisten hengitystukea käyttävien vaikeavammaisten oikeusasemaa.

Lasten asema

PeV on todennut, että vammaispalvelulain 19 §:ssä ehdotetaan säädettäväksi lapsen asumisen tuesta ja siitä, että vammaisen lapsen asuminen on mahdollista järjestää myös kodin ulkopuolella. Pykälän 3 momentissa ehdotetaan säädettäväksi, että päätös lapsen asumisen tuesta kodin ulkopuolelle edellyttää huoltajien suostumusta ja lapsen mielipiteen selvittämistä hänelle merkityksellisistä asioista. Valiokunta toteaa, että ehdotetun sääntelyn suhde perustuslain 6 §:n 3 momenttiin ja 21 §:n 2 momenttiin sekä lapsen oikeuksien yleissopimuksen 12 artiklan määräyksiin lapsen kuulemisesta ja oikeudesta vaikuttaa itseään koskeviin asioihin kehitystään vastaavasti jää epäselväksi. Sääntelyä on PeV:n mielestä täydennettävä esimerkiksi lastensuojelulain 20 §:n sisältyvää lapsen mielipiteen selvittämistä koskevaa sääntelyä vastaavasti. Invalidiliitto katsoo, että lakiehdotuksen perusteella ei siten käy selväksi, millainen merkitys lapsen näkemyksille tulee antaa asumista koskevassa päätöksenteossa ja miten lapsen oikeutta vaikuttaa itseään koskeviin asioihin on tässä yhteydessä tarkoitus toteuttaa.

StV ehdottaa mietintöluonnoksessaan, että lapsen asumista koskevaa vammaispalvelulain sääntelyä täydennetään PeV:n edellyttämällä tavalla. StV:n kirjaukset koskien lapsen oikeutta vaikuttaa itseään koskeviin asumisratkaisuihin ja pitää yhteyttä läheisiinsä eivät kuitenkaan ole riittäviä. Asiasta on säädettävä pykälätasolla. Invalidiliiton mielestä esitys ei edelleenkään korjaa esim. yli 15-vuotiaan nuoren vammaisen oikeutta tehdä hakemus koskien omaa asumistaan kodin ulkopuolella, vaan mietintöluonnoksessa tämä oikeus on edelleen vain huoltajilla.

Seurantamekanismi ja vaikutusarvio välttämättömiä

StV on tehnyt useita pykäläehdotuksia ja lisäyksiä ilman yksityiskohtaisia perusteluja tai lain vaikutusarvioita. Lakiehdotuksiin lisätyt muutokset koskevat joiltain osin jopa lakiehdotusten perusratkaisuja ja saattavat vaatia melko mittavaakin säädösvalmistelua. Invalidiliiton arvion mukaan StV:n esittämä laajan muutostyön käsittely vaatisi huomattavan aikaresurssin.

Invalidiliitto toteaa, että jos lain soveltamisalaa laajennetaan, on välttämätöntä tehdä ripeä vaikutusarvio ja lisätä sen mukaisesti resursseja hyvinvointialueille. Muuten kaikki lain piiriin tulevat ihmiset eivät tule saamaan kaikkia lakiin kirjattavaksi ehdotettuja palveluita siinä määrin, että lain alkuperäinen tarkoitus (”...toteuttaa vammaisen henkilön yhdenvertaisuutta, osallisuutta ja osallistumista yhteiskunnassa sekä ehkäistä ja poistaa niiden toteutumisen esteitä. Lisäksi lain tarkoituksena olisi tukea itsenäistä elämää ja itsemääräämisoikeuden toteutumista sekä turvata yksilöllisen tarpeen ja edun mukaiset, riittävät ja laadultaan hyvät palvelut.”) toteutuisi kaikkien vammaisten henkilöiden kohdalla yhdenvertaisesti.

Lopuksi: Jos lakiesitys etenee eduskunnassa, siihen on kirjattava seurantamekanismi, jolla varmistetaan, että lain puutteellisuudesta ja epätasapainoisuudesta aiheutuvat ongelmat voidaan todeta ja huomioida mahdollisimman nopeasti ja kattavasti. Seurannasta saatavien tietojen perusteella on ryhdyttävä korjaaviin toimenpiteisiin vammaisten ihmisten palveluiden yhdenvertaisen saatavuuden turvaamiseksi. YK:n vammaissopimuksen toimeenpano, jota uusi vammaispalvelulaki toteuttaisi, edellyttää tuekseen seurantamekanismia, joka osallistaa vammaiset ihmiset ja vammaisjärjestöt uusissa hyvinvointialueiden rakenteissa.

Helsingissä 7. päivänä helmikuuta 2023

INVALIDILIITTO RY

Janne Juvakka

toimitusjohtaja

Laura Andersson

yhteiskuntasuhdejohtaja

Lisätietoja: Henrik Gustafsson, lakimies, henrik.gustafsson@invalidiliitto.fi puh. 044 765 0693

Invalidiliitto on fyysisesti vammaisten ja toimintaesteisten ihmisten valtakunnallinen vaikuttamisen ja palvelutoiminnan monialajärjestö. Liitto edistää ja kehittää fyysisesti vammaisten ja toimintaesteisten henkilöiden mahdollisuuksia osallistua, liikkua ja elää täysipainoista elämää. Invalidiliitossa on lähes 26 000 henkilöjäsentä ja 143 jäsenyhdistystä.